

стои първото условие на мъдростта. По добръ е да умѣеш, съ умѣренни крачки да ходишь по твърдата земя, на която ний принадлежимъ, отъ колкото да си присвоимъ, като Икара, способността на птиците и да притежаваме жалко безсмъртие, като кръстимъ дълбокото море съ своето име. Другата полза отъ метафизиката е *положителната*: тя на освоюва (запознава) съ великитѣ основни истини, на които са гради зданието на всичкитѣ науки. Метафизиката не е само чисто формална наука, като логиката; на противъ, тя е наука на основната и същественната реалностъ, която служи като основание на всичкитѣ явления, също тъй както душата на човѣка — на негова физическа външностъ, и която прѣнося всичкитѣ измѣнения, като вѣченъ тѣхенъ типъ. Тъзи реалностъ състои въ тѣзи общи, всепроницающи и всичко управляющи сили, които дѣйствувать и въ ботаниката, и въ физиологията, и въ геологията, и въ астрономията, и въ химията, и въ антропологията; всѣка една (особна) отрасль на познанието е само единичното проявление на тѣзи сили; съ една рѣчь, тѣзи реалностъ е общото начало на всичко, което съществува. А тъй като всѣко едно същество прѣдставлява съ себѣ си само величественното развитие на самоопредѣляющия разумъ (понеже безъ обитающия въ него разумъ свѣта би билъ като хаосъ, а не като мѣръ, вселенна), то отъ това слѣдва, че метафизиката е наука за абсолютиния или мировия разумъ, до колкото той може да бѣде познаваемъ отъ нашия ограниченъ и единиченъ разумъ. Въ този смисълъ метафизиката, както вече въ дрѣвностъ било забѣлявано отъ Аристотеля, съвпада съ теологията *). Дѣйствително, идеята за Бога, като неограниченъ, самосъщъ, само-дѣйствуещъ и самоопредѣляющъ разумъ, е единичната идея, която ни дава въз-

*) „Видоветъ на теоретическото познание; бивать три, казва Аристотель:“ физика, математика и теология. Последниятъ са нарича тоже първа философия; защото разглежда общитѣ на всички реални сфери принципи. Тъзи принципи сж: 1) форма или същностъ, 2) вещество, или материя, 3) движуцая, или дѣйствующа причина и 4) цѣль.“ Метаф. Аристотеля, X, 1